

BASINÇLI KAPLARDA GÜVENLİK

YRD. DOÇ. DR. ÜMİT ÖNEN

BASINÇLI KAP

- İ hacminin basıncı 0,5 bardan büyük olan hacimdeki kaplara denir. (0,5 bar – 30 bar).
- elik ve Sertleştirilmiş Alüminyum malzemedен yapılır.
- elik de malzeme et kalınlığı en az 2 mm
- Alüminyum da malzeme et kalınlığı en az 3 mm olması gerekir.

1. BASINÇLI KAP ÇEŞİTLERİ VE SINIFLANDIRILMASI

- Kompresörler,
- Hidroforlar,
- Buhar ve sıcak su kapları,
- Basınçlı asit tankları,
- Gaz tankları, Otoklavlar,
- Fiksaj Makineleri,
- Sıvılaştırılmış Petrol Gazı tankları ve tüpleri,
- Asetilen tankları ve tüpleri,
- İçinde zehirli ve zararlı gazların bulunduğu kaplar.

2. BASINÇLI KAPLARIN OLUŐTURDUĐU TEHLİKELER VE KORUNMA TEDBİRLERİ

2.1. Basınçlı Kaplarda Meydana Gelebilecek Tehlikeler

- Kabin patlaması,
- İçindeki gazın ortama yayılıp patlaması,
- Ocaklarda oluŐan gazların patlaması,
- Zararlı ve zehirli gazların etkileri,
- Zararlı sıvıların sıçraması, büyük yangın ve facialara sebep olması.

2. BASINÇLI KAPLARIN OLUŐTURDUĐU TEHLİKELER VE KORUNMA TEDBİRLERİ

2.2. Genel Olarak Alınması Gerekli Tedbirler

- Patlamalara karşı dayanıklı bir yerde bulundurmak,
- Uygun emniyet donanımının olması,
- Gaz kaçağı ihtimaline karşı uygun havalandırma,
- Periyodik bakım ve periyodik kontrol zamanında yapılması,
- Ehil kişiler tarafından kullanılması,

(Kazan ise; yakıtın türüne göre Ateőleyici Belgesi olması gerekir)

2. BASINÇLI KAPLARIN OLUŐTURDUĐU TEHLİKELER VE KORUNMA TEDBİRLERİ

Emniyet Aksesuarları 2 çeőittir.

1-Dođrudan basınç sınırlandıran aletler

- Emniyet valfleri,
- Patlama diski,
- Bel verme çubukları,
- Kontrollü basınç düşürme sistemleri.

2. BASINÇLI KAPLARIN OLUŐTURDUĐU TEHLİKELER VE KORUNMA TEDBİRLERİ

2- Otomatik Sistemler

Bu sistemler ya basınç sınırlandırma aletlerini çalıŐtıran veya sistemi kapayarak çalıŐmayı tamamen durduran cihazlardır.

- Basınç ve sıcaklık Őalterleri,
- AkıŐkan seviye anahtarları,
- Emniyetle ilgili her türlü lme Kontrol ve düzenleme cihazları.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.1. Kazanların Patlama Sebepleri Tipleri

- Kazanın ve tesisin uygun yapılmamış olması,
- Gerekli emniyet donanımının olmaması,
- Kullanıcı hataları,
- Zamanında bakım ve periyodik kontrollerinin yapılmamış olması.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.2. Sıcak Su Kazanlarında Emniyet Donanımı

- Termometre,
- Su Seviye Göstergesi,
- Hidrometre (sıvıların özgül ağırlığını ölçmeye yarayan alete verilen isimdir),
- Gidiş dönüş Emniyet boruları,
- Patlama kapağı,
- Gözleme deliği,
- İmbisat deposu (Genleşme Tankı, Taşma Havuzu),
- Termostat.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.3. Buhar Kazanlarında Emniyet Donanımı

- Kazan besleme cihazı,
- Su seviye göstergeleri,
- Manometre (Gaz veya sıvı akışkanların basıncını ölçmek için kullanılan bir alet),
- Presostat,
- Emniyet Ventili,
- Emniyet düdüğü.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

Basınçlı Kap ve Tesisatlar

- Basınçlı kaplarda temel prensip olarak hidrostatik test yapılması esastır. Bu testler, standartlarda aksi belirtilmediği sürece işletme basıncının 1,5 katı ile ve bir yılı aşmayan sürelerle yapılır.
- Ancak iş ekipmanının özelliği ve işletmeden kaynaklanan zorunlu şartlar gereğince hidrostatik test yapma imkânı olmayan basınçlı kaplarda hidrostatik test yerine standartlarda belirtilen tahribatsız muayene yöntemleri de uygulanabilir.
- Basınçlı kap ve tesisatların periyodik kontrolleri, Makine Mühendisleri ve Makine Tekniker veya Yüksek Teknikerleri tarafından yapılır.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

PERİYODİK KONTROLLER

Buhar kazanları	Standartlarda süre belirtilmemişse 1 Yıl
Kalorifer kazanları	Standartlarda süre belirtilmemişse 1 Yıl
Taşınabilir gaz tüpleri (Dikişli, dikişsiz)	Standartlarda süre belirtilmemişse 3Yıl
Taşınabilir asetilen tüpleri	TS EN 12863 standardında belirtilen sürelerde
Manifoldlu asetilen tüp demetleri	Standartlarda süre belirtilmemişse 1 Yıl
Manifoldlu tüp demetleri	Standartlarda süre belirtilmemişse 1 Yıl

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

PERİYODİK KONTROLLER

Sıvılaştırılmış gaz tankları (LPG, ve benzeri) (yerüstü) ⁽¹⁾	10 Yıl
Sıvılaştırılmış gaz tankları (LPG, ve benzeri) (yer altı) ⁽¹⁾	10 Yıl
Kullanımdaki LPG tüpleri	Standartlarda süre belirtilmemişse 1 Yıl
Basıncılı hava tankları ^{(2), (3)}	Standartlarda süre belirtilmemişse 1 Yıl
Kriyojenik tanklar	TS EN:13458 – 3 standardında belirtilen sürelerde.
Tehlikeli sıvıların ⁽⁴⁾ bulunduğu tank ve depolar	10 Yıl ⁽⁵⁾

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

PERİYODİK KONTROLLER

- LPG tanklarında bulunan emniyet valfleri ise 5 yılda bir kontrol ve teste tabi tutulur.
- Kademeli sıkıştırma yapan kompresörlerin her kademesinde hidrostatik basınç deneyi, basınçlı hava tankları ile bunların sabit donanımlarının, o kademedeki müsaade edilen en yüksek basıncının 1,5 katı ile yapılır.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.4. Buhar Kazanlarında Otomatik Kontrol Sistemleri

- Yanma kontrolü (Kazandaki basıncın sabit tutulması gereken yerlerde uygulanır)
- Besleme suyu kontrolü (Kazan dom su seviyesini sabit tutar)
- Sıcaklık kontrolü (Buhar çıkış sıcaklığını sabit tutar)

Not: Kazan ilk ateşlendiğinde kontrol sistemleri elle kumanda edilmeli, kararlı bir rejime geçtikten sonra otomatik kontrole alınmalıdır.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.5. Buhar Kazanlarında Otomatik Kilitleme ve Koruma Donanımı

- Brülör alevi söndüğünde yakıtı kesen fotoelektrik gözleyici,
- Aşırı buhar basıncında yakıtı kesen basınç şalteri (presostat),
- Dom suyu seviyesi aşırı düştüğünde yakıtı kesen su seviye aygıtı,
- Yakıt pompası çıkış basıncı düştüğünde yakıtı kesen basınç şalteri.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

- (Yakıt ön ısıtıcılı kazanlarda) Yakıt sıcaklığının düşmesi halinde yakıtı kesen sıcaklık şalteri,
- Kazan yakma havasının kesilmesi halinde yakıtı kesen basınç şalteri,
- (Gaz yakan kazanlarda) Gaz basıncının düşmesi halinde yakıtı kesen basınç şalteri.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.6. Kazan Dairesinde Alınması Gereken Tedbirler

- Yangın ve patlamalara karşı dayanıklı olmalı,
- Kazanın üstünde rahat çalışılabilecek seviyede tavan yüksekliği olmalı,
- Kazan dairesi yeterli şekilde havalandırılmalı, (Cebri havalandırma olmalıdır)
- Kazan içine ve baca kanallarına girilebilmesi için uygun kapı ve kapaklar olmalı,
- Zemin düz olmalı ve zemindeki bütün kanalların üzeri kapalı (Örtülü) olmalı.

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

3.7. Kazanların İşletilmesinde Alınması Gereken Tedbirler

- Kazan dairesine sorumlu ve yetkili olmayanlar girmemeli,
- Kazan yakılmadan önce kazancı tarafından tüm vanalar, klapeler, kapaklar, emniyet supapları, yakıt ve su miktarı kontrol edilmeli,
- İlk ateşlemede sıcaklık yavaş yavaş yükseltilmeli
- Sıvı ve gaz yakan kazanlarda, kazan ateşlenmeden önce, ocağın içinde, beklerin yanında, kazanın etrafında yakıt olmamalı
- Her vardiya değişiminde emniyet supabı kontrol edilmeli
- Kazan, ehil kişiler tarafından işletilmeli
- Periyodik kontrol ve testleri yapılmalı
- Basınç altında bakım onarım yapılmamalı

3. KAZANLARDA GÜVENLİK

Kazanlarda, Basıncı Kaplarda ve Kompresörlerde Alınacak Güvenlik Tedbirleri

Her kazanın görünür bir yerine, imalatçı firma tarafından aşağıdaki bilgiler yazılı bir plaka konulacaktır :

- 1) İmalatçı firmanın adı,
- 2) Kazanın numarası,
- 3) İmal edildiği sene,
- 4) En yüksek çalışma basıncı.

4. KOMPRESÖRLERDE GÜVENLİK

4.1. Kompresörlerde Alınacak Güvenlik Tedbirleri

- Patlamalara karşı dayanıklı ayrı bir bölmede olmalıdır,
- Seyyar kompresörler çalışanlardan en az 10 m. uzakta olmalıdır,
- Periyodik kontrolleri zamanında ve uygun olarak yapılmalıdır,
- Üzerinde, imalatçı firma, imal tarihi, azami çalışma basıncı ve gazın cinsi belirten etiketi bulunmalıdır,
- Yılda en az bir kere kontrol ve test edilmelidir.

4. KOMPRESÖRLERDE GÜVENLİK

- İstenen basınca ulaşıncaya motor otomatik olarak durmalıdır,
- Emniyet supabı ve manometresi olmalıdır,
- Tankın altındaki su boşaltma musluğundan her gün biriken su boşaltılmalıdır,
- Tehlike anında kompresörü uzaktan durdurma tertibatı olmalıdır.
- Hava Tankında Güvenlik Donanımı;
  - Manometre,
  - Tahliye vanası,
  - Emniyet Ventili

4. KOMPRESÖRLERDE GÜVENLİK

- Kompresörlerin, tehlike anında, uzak bir yerden durdurulması sağlanmalıdır,
- Kompresörlerin hava depolarında güvenlik supabı bulunacak ve bu supaplarda, çıkan gazlara karşı gerekli tedbirler alınacak ve emniyet supaplarının açıldığını bildiren uygun uyarma tertibatı yapılmalıdır,
- Kompresörlerde, her kompresöre özgü, özel kompresör yağı kullanılmalıdır.

4. KOMPRESÖRLERDE GÜVENLİK

- Kompresörler üzerine aşağıdaki bilgiler yazılı bir plaka, imalatçı firma tarafından konulmalıdır.
  - 1) İmalatçı firmanın adı,
  - 2) Yapıldığı yıl,
  - 3) En yüksek çalışma basıncı,
  - 4) Kompresörün sıkıştırdığı gazın cinsi ve miktarı,

5. BASINÇLI TÜPLER

- Tüplerin depolanması ile ilgili tüm kurallar ve resmi mevzuat uygulanmalıdır.
- Dolumu yapan firma tarafından tüp üzerine konulan ve içindeki gazı tanıtan etiketler kesinlikle kopartılmamalıdır. *(MSDS bilgisi tedarikçi firmalardan alınmalı ve çalışanlara tebliğ edilmelidir.)*
- Kullanımdan önce tüpün içinde hangi gazın bulunduğundan emin olunmalıdır.
- Tüpün içindeki gazın özellikleri ve tehlikeleri mutlaka bilinmelidir.
- Tüpleri kullanıma almadan önce acil bir durumda ne yapılacağı önceden planlanmalıdır.

5. BASINÇLI TÜPLER

- Gazın kullanımı ile ilgili herhangi bir tereddüt durumunda mutlaka gazı veren firmaya başvurulmalıdır.
- Tüpler, valfler ve diğer gaz ekipmanlarının kontrol ve testleri sistemli olarak zamanında yapılmalıdır.
- Tüpler sadece bu amaç için yapılmış, çok iyi havalandırılan ve tercihen üzeri açık mahallerde depolanmalıdır.
- Tüplerin depolandığı mahallerde ateş, ark veya herhangi bir ısı kaynağı kesinlikle bulunmamalıdır.

5. BASINÇLI TÜPLER

- Tüp depo mahalleri temiz ve düzenli tutulmalı, yetkisiz kişilerin buralara girmelerine engel olunmalıdır.
- Buralarda tüp depolandığını belirten işaretler görünür şekilde asılmalıdır.
- Tüp depo mahalleri içinde veya yakınında çıplak ateş oluşturulmasına ve sigara içilmesine engel olunmalıdır.
- Depolanan tüpler devrilmeyecek veya yuvarlanmayacak şekilde emniyete alınmalıdır.

5. BASINÇLI TÜPLER

- Tüpler her zaman dikey olarak tutulmalı, mümkünse valflere kapak takılmalı, tüp kapakları ise her zaman takılı bulunmalıdır.
- Dolu ve boş tüpler ayrı olarak depolanmalı, dolu tüplerin kullanılmasına önce gelenlerden başlanmalıdır.
- Tüpler, içlerindeki gazın yanıcılık, yakıcılık, zehirlilik vs. özelliklerine göre gruplara ayrılarak depolanmalıdır.
- Oksijen veya yanmayı destekleyen diğer gazların tüpleri, yanıcı gaz tüplerinden en az 6 m. uzakta veya ateşe dayanıklı bir duvar ile bu tüplerden ayrılmış olarak depolanmalıdır.

5. BASINÇLI TÜPLER

- Mümkmn olduğunca az miktarda yanıcı veya zehirleyici gaz tüpü stokta tutulmalıdır.
- Yanıcı ve parlayıcı gaz tüpleri, diğer yanıcı maddelerden ayrı olarak depolanmalıdır.
- Depolanan tüplerin genel durumları ve tüplerden kaçak olup olmadığı sık sık ve sistemli olarak kontrol edilmelidir.
- Yanıcı veya zehirleyici gaz tüplerinin bulunduğu mahallere girerken havadan bu gazlardan bulunup bulunmadığı bu iş için uygun cihazlar kullanılarak tespit edilmelidir.

5. BASINÇLI TÜPLER

Basınçlı Tüpleri Ayırt Eden Özellikler

- Vana Dış Yönü;
  - O2 tüplerinde SAĞ vida dişli
  - Diğer tüplerde SOL vida dişli
- Renk
  - Yanıcı gaz tüpleri; KIRMIZI
  - Yakıcı gaz tüpleri; MAVİ

5. BASINÇLI TÜPLER

- Asetilen tüpleri: Sarı
- Oksijen tüpleri: Koyu Mavi
- Argon tüpleri: Açık Mavi
- Azot tüpleri: Yeşil
- Helyum tüpleri: Kahverengi
- Hidrojen: Kırmızı
- Karbondioksit: Gri/Siyah

5. BASINÇLI TÜPLER

Oksi Asetilen Kaynağında

- Manometre çıkışlarında ve Şaloma girişlerinde alev geri tepme emniyet ventilleri (flashback) olması gerekir.
- Tüpler de hortumlar ve alev geri tepmelerin renkleri;
  - Yanıcı gaz tüpleri; KIRMIZI
  - Yakıcı gaz tüpleri; MAVİ

5. BASINÇLI TÜPLER

Yaygın Olarak Kullanılan Endüstriyel Gazlar - Basınçlı Tüp ve Valf Standartları

Gaz Cinsi	Renk	Basınç	Vana/Ventil	Koku	İnsan ve Ortama Etkisi
Oksijen (O ₂)	Koyu Mavi	230 Bar (ATÜ)	Prinç 3/4" Dış, Sağ Dış	Kokusuz	Yanma ve Patlamayı hızlandırır.
Azot (N ₂)	Yeşil	230 Bar (ATÜ)	Prinç/Çelik 5/8" İç Konik Sağ dış	Kokusuz	Boğucudur. Yanmaz
LPG (Aygaz/İpragaz)	Gri Mavi	17,5 Bar (ATÜ)	Prinç özel valf	Özel kokulu	Boğucudur. Yangın ve patlama tehlikesi, hava ile %2,5 - 9,5 arasındaki karışımı patlayıcı
Asetilen	Sarı Turuncu	15 Bar (ATÜ)	Prinç/Çelik kelepçeli bağlantı	Sarımsak kokulu	2,5 Bar (ATÜ) fazla sıkıştırılmaz. Patlama Tehlikesi. Hava ile %2,3-100 arasındaki karışımı patlayıcı
Hidrojen (H ₂)	Kırmızı	200 Bar (ATÜ)	Prinç W21,8x1/14 Ters Dişli Sol	Kokusuz	Yangın ve Patlama Tehlikesi. Hava ile %4-75 arasındaki karışımı patlayıcı
Karbodioksit (CO ₂)	Siyah	50 Bar (ATÜ)	Prinç W21,8x1/14 Düz Dişli Sağ	Kokusuz	Boğucudur. Yanmaz
Argon (Ar)	Açık Mavi	230 Bar (ATÜ)	Prinç 5/8" İçkonik, sağ dış	Kokusuz	Boğucudur. Yanmaz
Helyum (He)	Kahverengi	200 Bar (ATÜ)	Prinç 5/8" Düz Dişli Sağ	Kokusuz	Boğucudur. Yanmaz
Helyum+Argon	Kahverengi	230 Bar (ATÜ)	Prinç 5/8" İç konik, Sağ dış	Kokusuz	Boğucudur. Yanmaz

5. BASINÇLI TÜPLER

1. Zorlayıcı Test Teknikleri

- a. Hidrolik test : Basınçlı kabın tamamı veya bir kısmının uygun şartlarda bir sıvı ile doldurulup basınçlandırılması, izlenmesi ve boşaltılarak sonuçlarının irdelenmesi tekniğidir.
- b. Pnömatik test : Basınçlı kabın tamamı veya bir kısmının uygun şartlarda bir gaz ile doldurulup sıkıştırılması, izlenmesi ve boşaltılarak sonuçlarının irdelenmesi tekniğidir.

5. BASINÇLI TÜPLER

2. Zorlayıcı Olmayan Test Teknikleri (Non Deformatif)

Basınçlı kaba zorlayıcı test tekniklerinin uygulanmasında sakınca görülmesi halinde uygulanırlar.

- Gözle muayene testi
- Sıvı sızdırma testi (Penetrasyon testi)
- Manyetik partiküler testi veya Islak floresan ışığı testi,
- Radyografi testi (gamma ve x-ray)
- Ultrasonik test
- Akustik emisyon testi,